

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

KANTA-HÄMEEN HYVINVOINTIALUEEN ALUEHALLITUKSEN LAUSUNTO 11.9.2023 § 319

Kanta-Hämeen hyvinvointialue lausuu lausuntopyynnön kohteena olevasta hallituksen esitysluonnoksesta koskien lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta seuraavaa:

Jälkihuollon ikärajan laskeminen

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan ehdotetulla muutoksella on laajakantoisia vaikutuksia nuorten osallisuuteen yhteiskunnassa. Laskemalla jälkihuollon ikärajaa ehdotetulla tavalla luodaan epävarmuutta jälkihuollossa oleville nuorille ja lisätään aiheetonta epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Lisäksi monilla näistä nuorista on kokemuksia, jotka ovat haavoittaneet heidän luottamustaan lastensuojelun lisäksi muuhunkin viranomaistoimintaan.

Ministeri Kaisa Juuso katsoo, että jälkihuoltonuoria kohdellaan eriarvoisesti suhteessa muihin pahoinvoiviin nuoriin. Jälkihuolto ei ole eriarvoiseen asemaan asettavaa erityiskohtelua, vaan toteuttaa yhteiskunnan velvoitetta huolehtia heistä, joilla ei ole ollut mahdollisuutta kasvaa omassa perheessään eri syistä, jotka kiistatta ovat erityisessä

riskissä syrjäytyä ja joista useat jäävät ilman tukea aikuistuessaan. Sijoitettuna olleiden nuorten polku ei ole tavanomainen ja syyt tähän ovat hyvin moninaisia ja valtaosin täysin heistä itsestään riippumattomia. Myös sijoituksen ja muun lastensuojelun aikana traumatisoituminen on mahdollista. Hyvinvointiyhteiskunnan on vahvasti tuettava näitä nuoria.

Vastoin julkisuudessa esiintyvää virheellistä tietoa kaikki jälkihuoltoonnuoret eivät ole jälkihuollossa 25-vuotiaaksi saakka. Jälkihuolto päätetään jo aikaisemmin, jos sille ei enää ole tarvetta. Osalle jälkihuoltoonnuorista riittää kevyempi ja lyhytaikainen tuki. Kuitenkin juuri he, jotka ovat jälkihuollossa 25-vuotiaaksi saakka, ovat todennäköisesti sellaisia, jotka tarvitsevat eniten tukea. Juuri heidän tuen tarpeensa on usein niin moninainen ja monisyinen, ettei tukea voida järjestää peruspalveluista. Ministeri Juuso katsoo näidenkin nuorten voivan asioida muiden nuorten tavoin työikäisten tai aikuisten sosiaalipalveluissa. Valitettavasti työikäisten tai aikuisten palveluissa ei ole minkäänlaista mahdollisuutta tukea nuoria niin, että mahdollistuisi heidän tarvitsemansa erityinen, traumainformoituun työotteeseen perustuva tuki. Tällainen osaaminen on nimenomaan lastensuojelun työntekijöillä. Työikäisten tai aikuisten sosiaalipalveluissa ei ole sijoitustaustan omaavien nuorten palveluiden edellyttämää erityistä asiantuntemusta, jota lastensuojelussa on runsaasti. Jälkihuollon yhtenä onnistumisena voidaan pitää rinnalla kulkevaa ja kiinnipitävää työskentelyä, jossa työntekijällä on vahva lastensuojelun osaaminen.

Usein vaikeimmin oireilevat ja kaikkein haastavimmassa elämäntilanteessa olevat nuoret eivät kiinnity jälkihuoltoon vielä ensimmäisten vuosien aikana, vaan vasta myöhemmin. 25 vuoden ikäraja on erityisen tarpeellinen varmistamaan sitä, että nuorella on tukea saatavissa silloin, kun hän sitä tarvitsee ja kykenee ottamaan sitä vastaan. Riittävän korkea ikäraja lisää huomattavasti mahdollisuuksia saada nuoria tuen piiriin ja ikärajan laskemisesta seuraavia heikennyksiä kompensoivia toimenpiteitä ei valitettavasti ole käytettävissä. Juuri siinä vaiheessa, jossa nuori on valmis vastaanottamaan tukea, on suurin mahdollisuus korjaaviin toimenpiteisiin.

Vuoden 2020 lakimuutoksen ikärajan nostoa perusteltiin sillä, että moni nuori syrjäytyy sijoituksen päättyessä. Syrjäytymisen ehkäisy on niin inhimilliseltä kannalta kuin myös yksilön ja yhteiskunnan kannalta taloudellisesti kannattavampaa kuin sen seurausten hoitaminen. Jälkihuollon tuki on sekä korjaavaa että ennaltaehkäisevää pyrkien saamaan myös vakavimmin syrjäytyneitä nuoria takaisin yhteiskuntaan mukaan ehkäisten kaikista vakavimpia syrjäytymisen muotoja. Jälkihuollon ikärajan laskemisen sijaan olisi perusteltua kehittää sisällöllisesti jälkihuoltotyötä ja sen toteuttamista.

Jälkihuollossa olevilla nuorilla tarve jälkihuollon aktiiviseen työskentelyyn aktivoituu eri aikoina. Monilla valmius jälkihuollon työskentelyyn ja esimerkiksi oman

lastensuojeluasiakkuuden työstämiseen saattaa tulla vasta myöhemmin eikä tähän tarpeeseen pystytä vastaamaan riittävästi lastensuojelun ulkopuolisissa palveluissa.

Jälkihuollon ikärajan laskeminen heikentää monen nuoren mahdollisuuksia kuntoutua ja kiinnittyä yhteiskuntaan, jos heillä ei ole jälkihuollon työntekijän koordinoimaa kokonaisvaltaista tukea. Kustannukset siirtyvät toisaalle eikä säästöä synny.

Osalla jälkihuoltoon oikeutetuilla nuorilla on jo myös omia lapsia. Tuen saaminen ja vastaanottaminen omaan vanhemmuuteen on tutulta jälkihuollon työntekijältä vähemmän pelottava kokemus, tällöin tuki myös toteutuu paremmin ja vaikuttaa myös ylisukupolvisuuden kierteen katkaisemiseen.

Esityksen valmistelu ei perustu tutkittuun tietoon eikä kokemuksi aiemmasta jälkihuollon ikärajan nostamisesta ole arvioitu.

- Syrjäytyminen yhteiskunnasta on todennäköisempää ennen nuoren 25. ikävuotta
- Jälkihuollon tuki kohdistuu kokonaisvaltaiseen arkeen, ei yksittäiseen palvelutarpeeseen – se mitä opitaan koko elämän aikana perheessä ja jatkuu myös aikuisuuden aikana, ei siirry hetkessä jälkihuoltoon nuoren elämään.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue pitää hallituksen esitysluonnoksen sisältämää jälkihuollon ikärajan laskemista lyhytnäköisenä ja perusteettomana heikennyksenä haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten välttämättömiin ja vaikuttaviin palveluihin samalla ottaen

huomioon sen, että ikäraja on vasta nostettu 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Lisäksi ikärajan laskeminen ei välttämättä vähennä kustannuksia, koska osa asiakkaista siirtyy työikäisten palveluihin tai syrjäytyy palveluista kokonaan ja tarvitsee myöhemmin erityisiä ja kalliita palveluita. Näin ollen luonnoksen sisältöistä hallituksen esitystä ei tule antaa eduskunnalle. On kuitenkin otettava huomioon, että ilman riittävää rahoitusta ikäraja on syytä laskea, mikä ei edellä kuvatun mukaisesti ole järkevää.

Varhaiskasvatuksen kustannusvastuuta koskeva säännös

Kanta-Hämeen hyvinvointialue pitää hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia välttämättöminä ja erittäin hyvin perusteltuina.

Hyvinvointialue havaitsi lainsäädännön muutostarpeen asiassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirryttyä kunnilta hyvinvointialueille vuodenvaihteessa. Siirtoa ei ilmeisesti riittävän selkeästi otettu huomioon varhaiskasvatuksen kustannusvastuuta koskevien säännösten osalta, koska osa kunnista alkoi laskuttaa hyvinvointialueilta varhaiskasvatuskustannuksia huostaanotettujen ja muuhun kuin kotikuntaansa sijoitettujen lasten osalta. Kunnat tulkitsivat lastensuojelulain 16 b §:ää siten, että näiden lasten varhaiskasvatuskustannukset kuuluvat heidät sijoittaneen hyvinvointialueen maksettavaksi. Tulkinta oli ongelmallinen ja epävarma. Voitiin kuitenkin perustellusti katsoa, että varhaiskasvatuksen kustannusvastuu kuului edelleen varhaiskasvatuksesta järjestämisvastuussa olevalle kunnalle. Kanta-Hämeen hyvinvointialue katsoi, että hyvinvointialueella ei ollut voimassa olevan lainsäädännön puitteissa oikeudellista perustetta tuohon tulkintaan nojautuvien laskujen maksamiseen. Kanta-Hämeen hyvinvointialue ratkaisi siis uudistuksen jälkeen jättämän lainsäädännöllisen aukon lainsäädännön kokonaisuuden huomioon ottavilla tulkinnoilla ja siksikin suhtautuu nyt ehdotettavaan oikeustilan selkeyttävään muutokseen myönteisesti.

Nyt ehdotetut säännökset ovat myös sopusoinnussa muun asiaa koskevan lainsäädännön ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa. Olisi nimittäin ristiriitaista ja

ennenkuulumatonta, jos sijoitettujen lasten varhaiskasvatuksen kustannukset, joista kunta vastaisi joka tapauksessa huostaanotosta huolimatta, perittäisiin sijoittajahyvinvointialueelta. Missään lain esitöissä ei aiemminkaan ollut ilmaistu, että lainsäätäjän tarkoitus olisi ollut sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä muuttaa kustannusvastuuta sijoitettujen lasten varhaiskasvatuksen osalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuun siirtämisen kustannusneutraalius ei olisi toteutunut, jos varhaiskasvatuksen kustannusvastuu sijoitettujen lasten osalta olisi ollut tarkoitus siirtää sijoittajahyvinvointialueille. Samoin varhaiskasvatuskustannusten vyöryttäminen hyvinvointialueille asettaisi kunnat ja alueet eriarvoiseen asemaan. Edelleen se virittäisi epätarkoituksenmukaisia taloudellisia kannustimia ja jännitteitä kuntien ja alueiden välille, kun palvelujen rahoitus ja järjestäminen perusteettomasti eriytetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus rakentuu periaatteelle, jonka mukaan vallan ja vastuun tulisi kulkea käsi kädessä. Jos tästä periaatteesta luovutaan, murentaa se sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen perustaa ja tavoitteiden toteutumista olennaisella tavalla.

Pahimmillaan tämä johtaa epätarkoituksenmukaiseen taloudelliseen laskelmointiin palvelujen järjestämisessä ja vaarantaa haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten edun toteutumista. Lainsäädännön muutostarve asian selkeyttämiseksi on ilmeinen ja näiltä osin hallituksen esitysluonnos sisältää perustellun ja kannatettavan ehdotuksen asiassa.

KANTA-HÄMEEN HYVINVOINTIALUE
ALUEHALLITUS

Immonen Valtteri
Kanta-Hämeen hyvinvointialue - Aluehallitus